

SŁOWNIK NIEKTÓRZYCH TERMINÓW GEOLOGICZNYCH

A

AGREGAT mineralny - zrosnięty, złączony ze sobą zespół ziarn mineralnych; bezładny zrost pojedynczych kryształów.

ALUWIUM - utwory pochodzenia rzecznego; napływy rzeczne.

ANTYKLINA - wypukła część fałdu warstw na powierzchni skorupy ziemskiej.

ANTYKLINORIUM - obszar wypiętrzony w stosunku do otoczenia i pofałdowany; zbiór antyklin.

B

BATOLIT - duża masa intrudującej magmy zastygła w głębi skorupy ziemskiej.

BENTOS - świat organizmów żyjących na dnie morskim, poruszających się lub nieruchomo przytwierdzonych.

BREKCJA tektoniczna - skała zmiażdżona i pogruchotana wskutek ruchów skorupy ziemskiej, wtórnie zlepiona.

C

CISNIENIE statyczne - ciśnienie wywołane siłą ciężkości nadległych skał i osadów.

CYKLOTEM - seria warstw osadzona w czasie jednego cyklu sedymentacyjnego.

D

DAJKA - żyła powstała z impregnacji magmowych, przecinająca skały starsze.

DELUWIUM - osad drobnoziarnisty powstały podczas zmywania zbocza i złożony u jego podnóża.

DENDRYTY - naloty i wykwity mineralne, najczęściej tlenkowe, przypominające odciski roślinne.

DENUDACJA - wspólne działanie wietrzenia, erozji i rozmywania, prowadzące do wyrównywania wyniosłości na powierzchni Ziemi.

DESCENZJA - schodzenie wód gruntowych w dół pod wpływem sił grawitacyjnych.

DETRYTYCZNY osad - osad powstały z nagromadzenia okruchów skał i minerałów.

DIABAZ - wulkaniczna skała obojętna, składająca się ze skaleni, zbliżona do bazaltu.

DIORYT - głębinowa skała obojętna składająca się ze skaleni z przewagą plagioklazów.

DYFERENCJACJA - ogólny termin używany w geologii i geochemii, oznaczający różnicowanie, rozdzielanie się na mniejsze zespoły i frakcje.

DRUZA - wolna przestrzeń w skale wypełniona substancją mineralną; geoda.

E

EGZOGENICZNY - pochodzenia zewnętrznego; mający swe źródło poza skorupą ziemską.

ELUWIUM - materiał pozostały na miejscu wietrzenia.

EPIGENEZA - zjawiska związane ze sobą następstwem w czasie.

EROZJA - procesy, które rozluźniają i przemieszczają masy skalne na powierzchni Ziemi (wietrzenie, transport).

EUKSYNICZNE morze - morze, na dnie którego panują warunki beztlenowe, a występowanie anionu siarczkowego utrudnia życie organiczne.

F

FACJA - zespół cech odróżniający osady powstałe w tym samym czasie, ale w różnych warunkach (np. facja kontynentalna, facja morska).

FITOGENICZNY osad - osad złożony ze szczątków organicznych.

FORMACJA - okres rozwoju Ziemi wyznaczony wyraźnymi zmianami życia organicznego; zespół osadów połączonych wspólnymi cechami litologicznymi; szeroko rozprzestrzenione warstwy tego samego rodzaju skał.

G

GARBO - głębinowa skała obojętna składająca się ze skaleni.

GEODA - wolna przestrzeń w skale wypełniona substancją mineralną; druza.

GNEJS - skała metamorficzna, w której poszczególne minerały są ułożone w warstwy lub smugi.

H

HIPOABISAJNE skały - skały bliższe powierzchni Ziemi.

HUMUS - produkt rozkładu substancji organicznych przy braku tlenu; składnik gleby pochodzenie roślinnego.

I

INJEKCJA magmy - wtargnięcie magmy po raz pierwszy wydobywającej się na powierzchnię lub intrudującej w skorupę ziemską.

J

JUWENILNY dopływ - dopływ magmy po raz pierwszy wydobywającej się na powierzchnię lub intrudującej w skorupę ziemską.

K

KAWERNA - niewielka pusta przestrzeń w skale.

KLASTYCZNE osady - osady składające się z naniesionych ziarn skały czy minerału rozdrobnionego mechanicznie.

KOMPAKCJA - proces polegający na ściśnięciu cząstek skały, powodujący zmniejszenie się jej objętości.

KONGLOMERAT - zlepienie; skała osadowa składająca się z scementowanych, obtoczonych fragmentów skalnych.

KONKRECJA - skupienie jednorodnej substancji mineralnej, najczęściej kuliste lub zaokrąglone, różniące się składem od skały obaczającej.

KRASOWE zjawiska - procesy i formy powstałe dzięki działalności wód powierzchniowych i głębszych w skałach stosunkowo łatwo rozpuszczalnych.

L

LAGUNA - płytki obszar morza oddzielony od reszty mierzeją, lub rafą koralową.

LIPTOBIOLITY - skały pochodzenia organicznego powstałe z wosków lub żywic.

LITOLOGIA - nauka o skałach przede wszystkim osadowych, o ich składzie, własnościach, genezie i zmianach późniejszych zarówno fizycznych jak i chemicznych.

M

MARGIEL - skała osadowa składająca się z węglanu wapnia i substancji ilastych.

MARMUR - przeobrażona skała wapienna; przekrystalizowany wapień.

MIAŻSZOŚĆ - grubość warstwy skalnej lub osadowej mierzona od spągu do stropu.

MIGMA - nasiąknięta magmą, rozmiękczone ale nie stopiona, ciągliwa masa skalna.

MOFETA - wypływ suchych gazów wulkanicznych złożonych w głównej mierze z dwutlenku węgla.

MONOKLINA - część fałdu warstw na powierzchni skorupy ziemskiej nachylona w jednym kierunku na znacznej przestrzeni.

MORENA - materiał skalny niesiony przez lodowiec; nierozsegregowany osad lodowcowy.

N

NERETYCZNA strefa - strefa płytkiego morza do głębokości 200 m.

NIECKA - zakłębienie powierzchni Ziemi; płytka synklina.

O

ODKRYWKA - miejsce na powierzchni, w którym ukazują się spod pokrywy glebowej lub zwietrzelinowej skały usytuowane głębiej.

OOLITY - skały osadowe składające się z drobnych, owalnych ziarn o koncentrycznej lub promienistej budowie.

OPOKA - skała wapienna impregnowana krzemionką pochodzenia organicznego.

OROGEN - część skorupy ziemskiej ruchliwa, podlegająca procesom górotwórczym.

P

PERYDOTYT - głębinowa skała zasadowa składająca się głównie z oliwinu i piroksenu.

PROFIL geologiczny - przecięcie skorupy ziemskiej płaszczyzną pionową.

R

REGRESJA - cofnięcie się lodowca lub cofnięcie się morza z terenów zalanych.

REZYDUUM - pozostałość po wyługowaniu lub zwietrzeniu skały.

S

SAPROPEL - osady węglowe lub bitumiczne powstałe ze szczątków organicznych pochodzenia morskiego.

SPAG - dolna powierzchnia odgraniczająca warstwę.

STROP - górna powierzchnia odgraniczająca warstwę.

SYNGENEZA - zjawiska geologiczne związane ze sobą równocześnie wystąpienia.

SYNKлина - wklęsła część fałdu warstw na powierzchni skorupy ziemskiej.

SYNKLINORIUM - obszar obniżony w stosunku do otoczenia i pofałdowany; zbiór synklin.

SZELF - obszar płytkiego morza stanowiący opadającą od brzegu, podwodną platformę wokół lądu.

SZLIRA - smuga w skałach magmowych powstała przez przesuwanie się i płynięcie magmy.

T

TEKSTURA - cechy skały zależne od przestrzennego rozmieszczenia składników mineralnych i stopnia wypełnienia przestrzeni między poszczególnymi cząstkami.

TERYGENICZNE osady - osady morskie, które powstały przez przynoszenie cząstek skał i minerałów przez ciekł wodne i składowanie ich na dnie morskim blisko brzegu.

TRANSGRESJA - zalanie obszarów lądu przez wody morskie.

U

UPAD warstwy - nachylenie warstwy w stosunku do płaszczyzny poziomej.

USKOK - zaburzenie w pierwotnym ułożeniu warstw wskutek ruchów tektonicznych; przerwanie ciągłości warstw i ich przesunięcie.

W

WARSTWA - forma występowania skał osadowych charakteryzująca się względnie stałą miąższością.

WYCHODNIA - miejsce występowania skały na powierzchni Ziemi.

WYKWIITY soli - wykryształizowanie z roztworu łatwo rozpuszczalnych minerałów na powierzchni skały.